

INSTITUT FOR UDDANNELSE
OG PÆDAGOGIK (DPU)
AARHUS UNIVERSITET

København, efteråret E2014

Voksnes liv og læreprocesser

(15 ETCS)

Masteruddannelsen i voksnes læring og kompetenceudvikling Modul 1

Koordinator:

For hele uddannelsen:

Undervisningsadjunkt Lis Hemmingsen, lihe@dpu.dk

For modulet:

Maria Marquard, marq@dpu.dk

Undervisere:

Undervisningsadjunkt Lis Hemmingsen, lihe@dpu.dk

Maria Marquard, marq@dpu.dk

Lektor Linda Kragelund, likr@dpu.dk

Lektor Ulrik Brandi, ulbr@dpu.dk

Professor Bjarne Wahlgren, wahlgren@dpu.dk

Adjunkt Kristina Mariager-Anderson, kma@dpu.dk

Michael Søgaard Larsen, mssl@dpu.dk

Professor Hans Siggaard Jensen

Gæsteundervisere:

Professor Peter Jarvis, University of Surrey

Professor emeritus John McCloud, Abertay University

Vejledere:

Undervisningsadjunkt Lis Hemmingsen, lihe@dpu.dk

Maria Marquard, marq@dpu.dk

Professor Bjarne Wahlgren, wahlgren@dpu.dk

Adjunkt Kristina Mariager-Anderson, kma@dpu.dk

Michael Søgaard Larsen, mssl@dpu.dk

Formål:

Modulet har til hensigt at give indføring i væsentlige teorier om voksnes læreprocesser samt forhold, der har indflydelse på voksnes læring og kompetenceudvikling.

Kompetencemål:*Viden og forståelse:*

Efter gennemført modul kan den studerende demonstrere overblik over og indsigt i:

- væsentlige teorier om voksnes individuelle læring og læreprocesser
- forhold der har indflydelse på voksnes læring

Færdigheder:

Den studerende kan efter gennemført modul:

- Formulere forslag til gennemførelse af kompetenceudvikling på baggrund af teorier om voksnes individuelle læring.

Kompetencer:

Den studerende kan efter gennemført modul:

- Formulere, analysere og vurdere praksis for kompetenceudvikling af medarbejdere, med udgangspunkt i teorier og empirisk baseret viden om voksnes individuelle læring og læreprocesser.

Indhold:

Modulet omhandler udvalgte teorier, der bidrager til forståelse af voksnes individuelle kompetenceudvikling, herunder: voksnes psykologiske udvikling, voksnes læreprocesser og forhold der understøtter og hindrer læring.

Tilrettelæggelsesform:

Undervisningen og læringsformerne vil være organiseret som en kombination af forelæsninger, seminarer, øvelser, selvstudium, e-learning og vejledning.

Eksamen og vejledning

Ekstern prøve med beskikket censur. Graderet.

Individuel:

Skriftlig opgave efterfulgt af mundtlig eksamination. Indleveret skriftlig opgave på maksimalt 15 normalsider efterfulgt af mundtlig eksamination af 30 minutters varighed (inklusive votering). Her behandles en problemstilling, som den studerende har formuleret, og som er godkendt af eksaminator.

Bedømmelse sker på grundlag af en samlet vurdering af opgaven og den studerendes mundtlige præstation ved eksaminationen.

Gruppe:

Skriftlig opgave efterfulgt af mundtlig eksamination

- Udarbejdes den skriftlige opgave af en gruppe øges sideantallet (to studerende: 20 normalsider; tre studerende 25 normalsider), efterfulgt af individuel mundtlig eksamination af 30 minutters varighed (inklusive

votering). Her behandles en problemstilling, som de studerende har formuleret, og som er godkendt af eksaminator.

- Bedømmelse sker på grundlag af en samlet vurdering af opgaven og den studerendes mundtlige præstation ved eksaminationen.

Yderligere oplysninger om eksamen kan findes i Studieordningen for masteruddannelsen i voksnes læring og kompetenceudvikling: http://studieordning.au.dk/studieordningHTML/798_30-08-2011_Masteruddannelse%20i%20voksnes%20l%20er%20og%20kompetenceudvikling.html

Undervisningsprog:

Dansk og engelsk.

Praktiske informationer:

Grundbogen til faget udleveres, mens kompendiet skal købes. Se nærmere her: studerende.au.dk/artsmaster

Undervisningen finder sted på Århus Universitet, Campus Emdrup, Tuborgvej 164, 2400 København NV. Med hensyn til lokale, se nærmere på studieportalen <http://studerende.au.dk/arts/> under ”Undervisning” og ”Timeplaner” (tidligst i juli måned).

Grundbog:

Wahlgren, B. (2010). ”Voksnes læreprocesser: Kompetenceudvikling i uddannelse og arbejde.” København: Akademisk forlag.

En bog der behandler væsentlige temaer indenfor voksnes læring på baggrund af og med henvisning til aktuel forskning og teori.

Kan anbefales som relevante baggrundsbøger (der henvises til disse i flere sessioner)

Fjord Jensen, J. (1993). *Livsbuen*. København: Nordisk forlag A.S. og / eller

Hendry, L. B. and Kloep, M. (2012), ”*Adolescence and Adulthood. Transitions and transformations*” Palgrave MacMillan.

Illeris, Knud, (2013), ”Transformativ læring”, Samfundslitteratur

Jarvis, P., Holford, J. & Griffin, C. (2003(2007): *The theory and practice of learning*. (2nd.edition). London: Routledge, Taylor and Francis Group. og / eller

Jarvis, P., Routledge, 2009, ”*Learning to be a person in society*”

Undervisningsplan – oversigt

Dato	Emne	Underviser
1. seminar		
Torsdag 4. september, 10-16	Introduktion til modulet, hinanden og det voksenpædagogiske område i Danmark. Diskussion af udvalgte udviklings temaer relateret til deltagernes erfaringer og motivation	Maria Marquard
	Voksenlivets udviklingsprocesser.	Maria Marquard
Fredag 5. september, 10-16	Fælles forelæsning: Læringsteori og videnskabsteori	Hans Siggaard Jensen
	Forskning og praksis	Michael Søgaard Larsen
Lørdag 6. september, 10-16	Voksenlivets udviklingsprocesser	Lis Hemmingsen
	Livslang læring, ”Culture of Education”.	Lis Hemmingsen
2. seminar		
Torsdag 2. oktober, 10-16	Motivation og modstand	Bjarne Wahlgren
Fredag 3. oktober, 10-ca. 14	Adult learning	Peter Jarvis
3. seminar		
Torsdag 23. oktober, 10-16	Læring, krop og erfaring i voksne målgrupper	Maria Marquard
	At gennemføre undersøgelser på egen arbejdsplads	Linda Kragelund
Fredag 24. november, 10-16	Erfaring og læring	Ulrik Brandi
	Didaktik for kompetenceudvikling	Kristina Mariager-Andersson
4. seminar		
mandag 17. november, 10-16	Individuel læring i heterogene grupper	Maria Marquard
	Refleksion og læring	Lis Hemmingsen
Tirsdag 18. november, 10-16	Læring og vejledning i praksis med udgangspunkt i Jarvis' begreb om disjuncture	Linda Kragelund
	Policy og fornyelsens pædagogik: evaluering, effekt og evidens	Michael Søgaard Larsen
Onsdag 19. november, 10-16	Qualitative research methods: a SWOT analysis of challenges in qualitative approaches	John McLeod
	Evaluering	Maria Marquard

Session 1

Dato og klokkeslæt: Torsdag d. 4. september, kl.10.00-12.30

Titel: Introduktion til modulet, hinanden og det voksenpædagogiske område i Danmark. Diskussion af udvalgte udviklings temaer relateret til deltagerens erfaringer og motivation.

Underviser(e): Maria Marquard (Kristina Mariager-Anderson)

Mål:

At, sammen med de studerende, etablere grundlaget for et konstruktivt læringsmiljø, som basis for videre arbejde gennem bl.a. kendskab til hinandens baggrund, erfaringer og dermed gruppens fælles kompetencer. Endelig etablering af studiegrupper. At de studerende har et overblik over det voksenpædagogiske område i Danmark, aktuelle indsatsområder, udfordringer og temaer.

Indhold:

Velkomst og introduktion af modulets indhold og form. Præsentation af program, hinanden og studiegrupper. Introduktion til det voksenpædagogiske område i Danmark, aktuelle indsatsområder, udfordringer og temaer. Oplæg og diskussion samt deling af aktuelle relevante deltagererfaringer.

Anvendt litteratur:

Wahlgren, B. (2010). *Voksnes læreprocesser: Kompetenceudvikling i uddannelse og arbejde*. København: Akademisk forlag. Kap. 1-3.

Ministeriet for Børn og Undervisning. (2011). *Voksen- og efteruddannelsessystemet*. Lokaliseret den 25. marts 2014 på World Wide Web: kortlink.dk/uvm/c8cw

Ministeriet for Børn og Undervisning. (2012). *Den danske kvalifikationsramme*. Lokaliseret den 25. marts 2014 på World Wide Web: <http://www.uvm.dk/Uddannelser/Paa-tvaers-af-uddannelserne/Den-danske-kvalifikationsramme>

Ministeriet for Børn og Undervisning. (2011). *Strategiske fokusområder*. Lokaliseret den 25. marts 2014 på World Wide Web: kortlink.dk/uvm/c8d4

Supplerende litteratur

Orienter jer på sider fra Uddannelsesministeriet – Ministeriet for Forskning, Innovation og videregående uddannelser. Ministeriets forsider <http://fivu.dk/>

Om efter- og videreuddannelse kortlink.dk/fivu/c8d5

Forberedelse til undervisningen

Læs og orienter jer i litteratur, henvisninger og links

Forbered en kort personlig introduktion, der indeholder faglig baggrund, arbejdsområde, særlige interesser i og motivation for deltagelse i masteruddannelsen ”Voksnes læring og kompetenceudvikling”. Voksenlærings rolle i dit arbejdsfelt.

Session 2

Dato og klokkeslæt: Torsdag d.4. september, kl.13.30-16.00

Titel: Voksenlivets udviklingsprocesser.

Undervisere: Maria Marquard (Kristina Mariager-Anderson)

Sted: Lok.

Mål:

At de studerende har erhvervet et generelt indblik i forskellige teorier om og perspektiver på voksenlivets individuelle udvikling, og teoriernes mulige betydning for voksnes læreprocesser.

Indhold:

En introduktion af forskellige teoretiske perspektiver på voksenlivets udvikling, samt begrebet ”midtlivskrise”. Øvelser, samtale og erfaringsdeling af teoriernes relevans, og deres betydning i eget livsforløb og i arbejdet med voksne målgrupper.

Anvendt litteratur

Bolnow, Otto Friedrich. *“Eksistensfilosofi og pedagogikk”*, (1959/69/76), Christian Ejlers Forlag, s.26-46.

Hendry, L. B. and Kloep, M. (2012) ”Adolescence and Adulthood. Transitions and transformations.”

Palgrave MacMillan, kap. 2,5,6.

Illeris, K. (2013). *”Transformativ læring”*. Samfundslitteratur. Kap.10.

Jarvis, P. (2009). *Learning to be a Person in Society*. London: Routledge. Section III s.185-209.

Supplerende litteratur. Anbefalet læst til session 1+2+4

Fjord Jensen, J. (1993). *Livsbuen*. København: Nordisk forlag A.S. 2. del, kap. 4-8

Forberedelse til undervisningen

Forberedelse til undervisningen:

Læse litteratur knyttet til undervisning.

Tegn din egen livslinje fra fødsel til nu og marker væsentlige livsbegivenheder på de respektive alders tidspunkter. Kategoriser evt. som følger: Grøn: personlige begivenheder (knyttet til det individuelle liv).

Rød: samfundsmæssige. Blå: kulturelle. Overvej hvad der har mest betydning for dit livs udvikling fx biologiske, kulturelle eller ”tilfældige” faktorer, enkelte faktorer eller interaktive systemer?

Formål med øvelsen: at relatere teoriens forskellige perspektiver og evt. betydning for voksenlæring til egen oplevelse af og syn på livsudvikling.

Overvej om du kan knytte læring / livslæring til livsforløb og livsbegivenheder. Giver Peter Jarvis’ begreber: ”Becoming”, ”Achieving our human potential”, ”Being a person in society” mening i forhold til din oplevelse af ”livslæring”?

Overvej og gerne eksemplificer: Hvilken betydning kan livsalderpsykologi og syn på livsudvikling og krise have på voksnes læring i din arbejdssammenhæng.

Session 3

Dato og klokkeslæt: Fællesforelæsning Fredag den 5. september Kl. 9.30-10.00 Morgenkaffe v/aulaen. Kl. 10.00-12.30 foredrag

Titel: Fælles foredrag: Læringsteori og videnskabsteori

Underviser(e): Hans Siggaard Jensen, professor, Institut for uddannelse og pædagogik, IUP, Aarhus Universitet

Sted: Festsalen

Formål:

Fællesforelæsningen har til hensigt at give indføring i væsentlige teorier om voksnes læreprocesser samt forhold, der har indflydelse på voksnes læring og kompetenceudvikling.

Mål:

Efter gennemført forelæsning kan den studerende demonstrere overblik over og indsigt i:

- væsentlige teorier om voksnes individuelle læring og læreprocesser
- forhold der har indflydelse på voksnes læring
- at formulere, analysere og vurdere praksis for kompetenceudvikling af medarbejdere, med udgangspunkt i teorier og empirisk baseret viden om voksnes individuelle læring og læreprocesser.
- Formulerer forslag til gennemførelse af kompetenceudvikling på baggrund af teorier om voksnes individuelle læring.

Indhold:

Fællesforelæsningen omhandler udvalgte teorier, der bidrager til forståelse af voksnes individuelle kompetenceudvikling, herunder: voksnes psykologiske udvikling, voksnes læreprocesser og forhold der understøtter og hindrer læring.

Litteratur knyttet til undervisningen:

D.C. Phillips: The Good, The Bad and The Ugly – the many faces of constructivism

Forberedelse til undervisningen:

Læsning af artikel

Session 4

Dato og klokkeslæt: Fredag den 5. september kl. 13.30-16.00

Titel: Forskning og praksis

Underviser(e): Michael Søgaard Larsen (Maria Marquard)

Sted:

Mål:

- At den studerende får et nuanceret billede af hvad viden er herunder forskellige begreber for viden.
- At den studerende får lejlighed til at sætte forskellige vidensformer, der kan indgå i forhold til praksis, i spil
- At den studerende får øje på egen praksis, som et felt for refleksion, der kan baseres på viden. Praksis med vidensgrundlag kaldes evidensinformeret praksis.
- At den studerende får lejlighed til at sammensætte/sammentænke viden fra forskning med viden fra praksis

Indhold: Viden, praksis, teori og forskning, evidensinformeret praksis.

Litteratur knyttet til undervisningen:

Hammersley, M. (2013). The myth of research-based policy and -practice. London: Sage

Timperley, H (2011). Realizing the power of professional learning. N.Y: McGraw-Hill, Open University Press

Forberedelse til undervisningen: Til undervisningen ”medbringer” du en *konkret* udfordring fra praksis, som kan deles med andre gennem fælles refleksion over det vidensgrundlag, som er nødvendigt for at møde udfordringen i handling: Hvad er ’need to know’ og ’nice to know’?

Session 5

Dato og klokkeslæt: Lørdag den 6. september, kl.10.00-12.30

Titel: Voksenlivets udviklingsprocesser.

Underviser(e): Lis Hemmingsen (Maria Marquard)

Sted:

Mål:

Målet med temaet er, at de studerende erhverver indsigt i et eksempel på lifespan psykologi og kan sætte dette i relation til voksnes læring og kompetenceudvikling.

Indhold:

Adskillige teoretiske perspektiver om voksnes udvikling er orienteret mod at forklare udviklingen af selvet i relation til personens sociale kontekst og kan betegnes som stadiet teorier fx E. Erikson, andre teorier fx Levison fokuserer på livsstrukturer (life structure - det underliggende mønster eller design i en persons liv). I dette tema vil vi arbejde med nogle eksempler på lifespan psykologi, med udgangspunkt i bl.a. Charles Slaters tekst, der empirisk tager udgangspunkt i og arbejder videre med Erik H. Eriksons adult stage of human development, som de studerende muligvis tidligere har stiftet bekendtskab med men nu set i et voksenperspektiv.

Litteratur knyttet til undervisningen:

Slater, C. (2003) *Generativity Versus Stagnation: an Elaboration of Ericson's Adults Stage of Human Development*. Journal of Adult Development, Vol. 10. no. 1. 2003, pp 53-65.

Forberedelse til undervisningen:

Slater foretager i teksten en sammenligning mellem "krisen" Generativity versus stagnation og Gardner's arbejde med ledere.

Samtidig med jeres læsning af teksten bedes I forberede jer på, at i studiegruppen på seminaret diskutere og fremlægge eksempler på Eriksons Stadiet "Generativity versus stagnation", som I har mødt på jeres arbejdsplads i arbejdet med voksnes læring og kompetenceudvikling.

Supplerende Litteratur

Erikson, E.H(1983): *Livsringen* sluttet. Hans Reitzel.

Fjord Jensen, Johan(1996): *Livsbuen*. Gyldendal.

Gardner, Howard: *Leading minds*. Haper Collins publisher.

Hoare, Carol Hren (2002): *Erikson on development in adulthood*. Oxford University Press.

Jarvis, Peter (2009): *Being and becoming in learning to be a person in society*. Routledge.

Tennant, Mark (1988): *Psychology and adult learning*. Routledge.

Session 6

Dato og klokkeslæt: Lørdag den 6.september, kl.13.30 – 16.00.

Titel: Livslang læring, ”Culture of Education”.

Underviser(e): Lis Hemmingsen (Maria Marquard)

Sted:

Mål:

Målet med temaet er, at de studerende erhverver et sådan kendskab til en analysemodel om forskellige tilgange til at forstå voksnes læring, så de studerende kan anvende modellen til at analysere tekster om voksnes læring og kompetenceudvikling.

Indhold:

I forbindelse med læsning af tekster på modulet er det muligt at ”metalæse” teksten, og dermed sætte den ind i en større teoretisk ramme. Vi har valgt Walther Leirmans ”Four Cultures of Education” som en mulig analyseramme til at analysere tekster og teorier om voksnes læring og kompetenceudvikling.

I Leirmann’s tekst ”Four Cultures of Education” indgår forskellige parametre til forståelse af en given position, parametre som: menneske og samfundssyn, mål og mission, læringssyn, strategi og proces, underviserposition og den lærendes position. Leirmann anvender disse parameter til at konstruere sin model bestående af fire kultur positioner:

- Ekspertkulturen
- Ingeniørkulturen
- Profetkulturen
- Kommunikatorkulturen

Disse parametre kan bruges som ”optik” til at læse tekster. Prøv at læse teksten med henblik på at finde steder, hvor teoretikeren siger noget om de pågældende parametre og knyt et par ord på som argumentation; dvs. hvad er eksempelvis læringssynet, og hvor passer det ind hos Leirman`s model.

Litteratur knyttet til undervisningen:

Leirman, Walter(1994) Four cultures of Education, Expert, Engineer, Prophet, Communicator, Peter Lang, Frankfurt am Main, Berlin, New Your, Paris , Wien

Supplerende litteratur:

Collin, Finn(red) (2003) Humanistisk Videnskabsteori , Dr Multimedie , Viborg
Jacobsen, Bo, mf. (2003) Videnskabsteori, Gyldendal , Copenhagen

Forberedelse til undervisningen:

Overvej hvilken ”kultur” du overvejende selv tilhører, hvad er dine argumenter for dette?

Session 7 og 8

Dato og klokkeslæt: Torsdag d. 2. oktober kl.10.00 -12.30 og 13.30-16.00

Titel: Motivation og modstand

Underviser(e): Bjarne Wahlgren

Sted:

Mål. De studerende skal efter denne session være i stand til:

- At anvende viden om motivation til at analysere konkrete kompetenceudviklingsforløb.
- At rådgive uddannelsesansvarlige om motivationelle forhold i voksenuddannelsesforløb.
- At analysere og vurdere forhold i praksis, der kan bidrage til voksne modstand mod læring.

Indhold. Voksnes behov for uddannelse og tilsvarende motivation til læring har været og er stadig et omdrejningspunkt i voksenundervisningen. Undervisningen vil omfatte en afklaring af begreberne behov og motivation i relation til didaktiske og læringsteoretiske problemstillinger. Der inddrages international forskning og teori om motivation og om forhold, der kan vanskeliggøre læring.

Anvendt litteratur:

Wahlgren, B. (2010). *Voksnes læreprocesser: Kompetenceudvikling i uddannelse og arbejde*. København: Akademisk forlag. Kap. 3 og 5.

Wlodkowski, R. J. (1998). *Enhancing Adult Motivation to Learn*. Jossey-Bass. Kap. 3 (67-89).

Supplerende litteratur:

Forberedelse til undervisningen:

Den nævnte litteratur skal være læst. De studerende skal inden sessionen have valgt en situation fra deres egen praksis, der omfatter intenderet læring. De skal overveje, hvilke forhold, der kunne motivere til læring, og hvilke forhold der kunne skabe modstand mod læring. De skal have noteret resultatet af overvejelserne ned.

Session 9 og session 10

Dato og klokkeslæt: Fredag d.3.oktober kl.10.00 – ca.14.00

Titel: Adult learning

Underviser(e): Peter Jarvis, (Maria Marquard)

Sted: Lok. D165

Mål:

At de studerende har fået et indblik i Peter Jarvis' s teorier om voksnes læring samt et internationalt perspektiv på voksenpædagogik og voksenlæring.

Indhold:

De studerende vil i undervisningen blive introduceret til Peter Jarvis's særlige tænkning om voksnes læring som en kompleks livslang proces, der udvikler sig gennem individets erfaringer, perceptioner, tænkning, mening mv. Teoretiske overvejelser relateres til bl.a. udvikling og forståelse af hans læringsmodel, non-learning strategier, læringsveje og – arenaer samt det, at blive et menneske i samfundet.

Anvendt litteratur:

Jarvis har ikke anbefalet særlig litteratur.

Det anbefales at læse opgivet litteratur, til Linda Kragelunds session 16 om Jarvis begreb ”disjuncture”, og til Maria Marquard og Lis Hemmingsens sessioner 2. og 5. om ”Becomming” og ”Being”.

Supplerende litteratur

Forberedelse til undervisningen:

Forberedelse til undervisningen:

Jarvis har ikke anbefalet særlig forberedelse

Session 11

Dato og klokkeslæt: Torsdag d.23.oktober kl.10.00-12.30

Titel: Læring, krop og erfaring i voksne målgrupper

Underviser(e): Maria Marquard

Sted:

Mål:

At de studerende har forståelse for og indsigt i mulige begrundelser for at integrere æstetiske og kropslige læreprocesser også i teoretisk undervisning af voksne målgrupper. At de studerende har gjort sig konkrete eksemplariske erfaringer om arbejdsformen. At de studerende kan reflektere begrundet over teori, oplevelserne og anvendelighed.

Indhold:

Teoretiske oplæg og øvelser, hvor de studerende får konkrete erfaringer med æstetiske læreprocesser og efterfølgende kan relatere disse til egne erfaringer og mulighed for anvendelse i eget arbejdsfelt. Særlige didaktiske overvejelser vil indgå.

Kropsligt lært viden er relateret til erfaringer udviklet i kulturelle kontekster og arbejdsliv, er ofte før eller ubevidste, men kan alligevel have stor betydning for holdning til læring og evnen til at tilegne sig ny viden. Inddragelse af æstetiske læreprocesser i teoretisk undervisning åbner mulighed for at bruge kropslige erfaringer og andre sprog end det talte til at styrke den akademiske forståelse, tydeliggøre indhold og give deltagerne en følelse af betydning og anerkendelse.

Anvendt litteratur:

Darsø, L. (2011). Æstetiske og kunstneriske læreprocesser I: Darsø, L., *Innovationspædagogik: Kunsten at fremelske innovationskompetence* (113-127). København: Samfundslitteratur.

Lipson Lawrence, R. (2012), "Editors note" and Art.1. "Intuitive Knowing and Embodied Consciousness", *New Directions for Adult and Continuing Education*, 2012, 1-13,

Løgstrup, K.E. (1982). *Urørlighedszonen I: Løgstrup, K. E., System og symbol*. Gyldendal.

Marquard, M. (2004). *Krop og læring I: Cornelius, H. & Schnack, K., Voksenpædagogisk opslagsbog* (3.udgave). København: Christian Ejlers Forlag.

Merriam, S.B., Caffarella, R.S., Baumgarten, L.M. (2007). *Learning in Adulthood: A Comprehensive guide* (Third edition). Jossey-Bass. Part three, chapter 8., 187-217

Supplerende litteratur:

Merleau-Ponty, M. (1945/1994). *Kroppens fænomenologi*. Helsingør: Det lille Forlag.

Damasio, A. R. (1994). *Descartes' Error: Emotion, Reason, and the Human Brain*. New York: G. P. Putnam's Sons.

Forberedelse til undervisningen:

Teksterne til dagens undervisning forventes læst.

Overvej i, hvilke former og på hvilke måder "embodied knowledge" er relevant i din praksis – medbring konkrete eksempler.

Løgstrup skelner mellem "motiver" og "grunde". Overvej, hvilken betydning dette kan have for mødet med den enkelte deltager, specielt i læreprocesser, hvor deltagerinvolvering og deltagerens egne erfaringer forventes at indgå?

Session 12

Dato og klokkeslæt: Torsdag den 23. oktober 2014, kl. 13.30 - 16.00

Titel: At gennemføre undersøgelser på egen arbejdsplads

Underviser(e): Linda Kragelund

Sted:

Mål:

Efter sessionen har den studerende

- fået viden om forskellige forskerpositioner og deres indflydelse på forskning/undersøgelser
- fået viden om fænomenet "parallelprocesser" og om, hvordan sådanne processer kan påvirke forskning/undersøgelser

Indhold:

Undervisningen vil dreje sig om forskellige forskerpositioner og om parallelprocesser, der kan have betydning for forskerens/undersøgerens forhold til det felt han eller hun forsker i/undersøger. Undervisningen tager udgangspunkt i mine (Linda Kragelunds) erfaringer med at gennemføre forskning på egen arbejdsplads og aktionsforskning med praktikere.

Desuden vil fokus være på hvilke dilemmaer/problemer/udfordringer I tænker, I vil kunne komme til at stå i, når I skal generere data til jeres modulopgave.

Undervisningen er organiseret med oplæg, gruppearbejde i studiegrupperne og diskussion i plenum.

Litteratur knyttet til undervisningen:

Høie, M. 2001. Om at forske i egen eller andres praksis. I: *Nordisk Pedagogik vol. 20. nr. 4:263-277*
(primær litteratur)

Kragelund, L. 2007. Dilemmaer ved at gennemføre forskning i egen organisation. I: *Klinisk Sygepleje 21. årgang. Nr. 1. København: Munksgaard* (supplerende litteratur)

Kristiansen, S. & Krogstrup, H. K. 1999. Feltroller og feltrelationer. Kap. 4, s. 99-130. I:
Deltaagende Observation. Introduktion til en forskningsmetodik. København: Hans Reitzels
Forlag (supplerende litteratur)

Forberedelse til undervisningen:

Overvej hvilke dilemmaer/problemer/udfordringer I tænker, I vil kunne komme til at stå i, når I skal generere data til jeres modulopgave.

Overvej hvilken type data I vil generere. Vil I f.eks. gennemføre et interview, observere en kollega/elev/studerende/andre, lave en case eller en praksisbeskrivelse.

Læs som minimum den litteratur der ovenfor er kaldt "primær litteratur".

Session 13

Dato og klokkeslæt: Fredag d. 24. oktober 10.00-12.30

Titel: Erfaring og læring.

Underviser(e): Ulrik Brandi

Sted: Lok. D165

Mål:

Denne session har til mål at give viden om betydningen af to kernebegreber inden for individuel læringsteori, ”erfaring” og ”læring”, og om hvordan man kan forstå de to begrebers indbyrdes relation.

Indhold:

At arbejde med et erfaringsbaseret perspektiv på læring er en grundlæggende tilgang til at forstå voksnes læreprocesser. Nogle læringsteoretikere inden for voksenlæringsfeltet mener, at det den eneste rigtige tilgang til at beskrive, analysere og vurdere voksnes læreprocesser og læringsresultater. Perspektivet kaldes erfaringsbaseret læring, og tager afsæt i John Deweys pædagogiske hovedværker. I denne session vil vi forsøge at indfange betydningerne af erfaring og læring ved at læse en af grundkilderne inden for denne teoretiske retning, og vi vil analysere, hvordan de to begreber er relateret og kan forstås.

Anvendt litteratur:

Udvalgt tekst fra Dewey, J. (1938). *Experience and Education*, New York: Collier Books [kapitel 2 & 3].

Supplerende litteratur:

Elkjær, B. (2005). *Når Læring går på arbejde*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Illeris, K. (2007). *How we learn: learning and non-learning in school and beyond*. London and New York: Routledge.

Jarvis, P. (2006), *Towards a Comprehensive Theory of Human Learning: Lifelong Learning and the Learning Society*, London and New York: Routledge.

Forberedelse: Det forventes, at de studerende har læst teksterne til undervisningen, således at de aktivt og kritisk kan indgå i analyse og diskussion af de valgte tekster.

Session 14

Dato og klokkeslæt: Fredag d.24.oktober, 13.30-16.00

Titel: Didaktik for kompetenceudvikling

Underviser(e): Kristina Mariager-Andersson

Sted:

Mål:

- at de studerende opnår indsigt i og forståelse for forskellige perspektiver på didaktik, samt
- at de studerende med afsæt i præsenterede læringsmodeller kan diskutere didaktiske begreber relateret til konkrete uddannelses- og kompetenceudviklingsforløb fra eget arbejdsområde.
- at de studerende udvikler og kvalificerer deres didaktiske blik og med afsæt heri bliver i stand til at gennemføre systematisk didaktisk refleksion og begrundelser i forhold til såvel egen som andres uddannelses- og kompetenceudviklingsforløb.

Indhold:

Præsentation og diskussion af didaktiske teorier og begreber, samt øvelser i grupper ift. planlægning og begrundelse af uddannelsesforløb på grundlag af didaktiske overvejelser. På baggrund af de fremsendte beskrivelser af uddannelses- og kompetenceudviklingsforløb diskuterer og analyserer vi, hvilke didaktiske overvejelser, der kan ligge til grund disse.

Litteratur knyttet til undervisningen:

Primær litteratur:

- Düsterdich, T. (2009). Voksendidaktik – handler om at undervise VOKSNE. I: Rander, H., L. Boysen og O. Goldbech (2009). *En moderne voksendidaktik*. København: Alinea. S. 272-289
- Fibæk Laursen, P. (2007). Grundopfattelser af undervisning og tre didaktiske modeller (kapitel 11) i: Brodersen, P., P. Fibæk Laursen, K. Agergaard, N. Grønbæk Nielsen, F. Ørsted Andersen. (2007). *Effektiv undervisning. Didaktiske nærbilleder fra klasserummet*. København: Gyldendalske Boghandel. S. 22-36
- Keiding, T. B. (2013). Læreteoretisk didaktik. I: Qvortrup, A. & M. Wiberg (2013). *Læringsteori & Didaktik*. 1. udgave, 1. oplag. Forfatterne og Hans Reitzels Forlag. S. 358-378

Sekundær litteratur (findes i kopi på BB):

- Mariager-Anderson, K. (2010). *Musikpædagogisk praksis på Det Kongelige Danske Musikkonservatorium: Et sociologisk orienteret studium af den pædagogiske dimension på en kunstnerisk uddannelsesinstitution*. Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet.
 - Heri: **Kapitel 8** *Interne forståelser af pædagogik*, der beskriver interne opfattelser af pædagogik som begreb og element i uddannelsesgrundlag
 - **Kapitel 9** *Pædagogikbegrebet på DKDM*, som diskuterer og perspektiverer det pædagogikbegreb, der blev synligt i kapitel 8.

Forberedelse til undervisningen:

- Hvis du skal gennemføre eller for nyligt har gennemført et uddannelses- og kompetenceudviklingsforløb/seminar /temadag el. lign., beskriv da dette (maks en halv A4-side) og send beskrivelsen til mig på kma@dpu.dk senest d. 20. oktober. Medbring også en kopi til dig selv til sessionen.
- Hvis du ikke selv arbejder med forløb som disse, udvælg da et forløb, som du selv har deltaget i, og som er velegnet til videre diskussion og analyse. Beskriv (maks en halv A4-side) og send beskrivelsen til mig på kma@dpu.dk senest d. 20. oktober. Medbring også en kopi til dig selv til sessionen.

Session 15

Dato og klokkeslæt: Mandag d.17.november, kl. 10.00–12.30

Titel: Individuel læring i heterogene grupper

Underviser(e): Maria Marquard

Sted:

Mål:

Et særligt karakteristikum ved voksne målgrupper er, at de ofte er heterogene både, hvad angår alder, uddannelsesbaggrund, arbejds- og livserfaringer. Det kræver særlige overvejelser og arbejdsformer at skabe rammer for gensidig læring i heterogene grupper.

Mål: at de studerende har opnået indsigt i mulig betydning af bl.a. den enkeltes personlige og kulturelle baggrund, praksislogik, intra-gruppeprocesser og inter-gruppeprocesser og primær inter-subjektivitet for mødet med andre i heterogene grupper. Indsigt i relevante didaktiske overvejelser og konkrete arbejdsformer i undervisning af heterogene grupper.

Indhold:

Gennem dialog- og erfaringsbaserede arbejdsformer diskuteres forskellige perspektiver på mødet og læring i heterogene grupper bl.a. Bourdieus' habitusbegreb, projektioner, inter- og intra-gruppeprocesser, differentiering, tværmodale perceptionsformer, primær intersubjektivitet.

Undervisningen vil bestå af oplæg, summemøder, samtale og diskussion i jeres studiegrupper samt fælles drøftelse.

Anvendt litteratur:

Høiris, O. (1993) Pierre Bourdieu og antropologi. *Jordens folk 1993* (2).

Lahdenperä, P. (2008). *Interkulturelt lederskab: förändring i mångfald*. Lund: Studentlitteratur AB. Side 25-35 og 55-64.

Pernemann, J.E, 2010, "Lärande för det nya arbetslivet" - kap. 10, "Förändringens utmaningar"

Studentlitteratur

Visholm, S. (2004). Intergruppedynamik. I: Heinskov, T. & Visholm, S. *Psykodynamisk organisationspsykologi: På arbejde under overfladen* (side 127-159). København: Hans Reitzels Forlag.

Supplerende litteratur:

Davies, Bronwyn & Harré, Rom, "Positioning: The Discursive Production of Selves". *Journal of Social Behaviour*, Volume 20, Issue 1, pages 43-63, March 1990 (fås på dansk på forlaget Mindspace)

Forberedelse til undervisningen:

Forberedelse til undervisningen:

Tekster knyttet til undervisning forventes læst.

Overvej på den baggrund relevante karakteristika i de arbejds- og private grupper, du selv indgår i.

Hvordan kan Pernemanns og Lahdenperäs tekster om "interkulturelle" møder, møder mellem "forskelligheder" og undervisning i heterogene grupper være relevant i din praksis.

Session 16

Dato og klokkeslæt: Mandag d.17. november. kl. 13.30-16.00

Titel: Refleksion og læring

Underviser(e): Lis Hemmingsen (Maria Marquard)

Sted:

Mål:

Målet med undervisningen er, at de studerende erhverver en indsigt i begrebet **refleksion**, som en faktor i voksnes læring, således at de er i stand til at anvende begrebet til at analysere voksnes læreprocesser med samt anvende til planlægning af voksnes læring.

Indhold:

Som eksempel på en af teoretikerne, der beskæftiger sig med refleksion som et vigtigt nøglebegreb i forhold til voksnes læring, er amerikaneren Jack Mezirow. Indholdet i undervisningen vil hovedsagelig beskæftige sig med Jack Mezirow's teori om transformativ læring. Fokus vil især være på refleksion på forskellige niveauer: indhold, proces og præmis, samt på begrebet **trigger event** som igangsættende for refleksion. Derudover vil undervisningen berøre Paulo Freire, som en af grundlæggerne af den moderne voksen pædagogik og som i høj grad har været inspirerende for teorier om voksnes læring bl.a. Jack Mezirows.

Litteratur knyttet til undervisningen:

Vægten er på Jack Mezirow's introducerende tekst:

Mezirow, J. (2000). *Learning as Transformation: Critical Perspectives on a Theory in Progress*.

(pp 3- 33) London. Jossey-Bass

Sekundært på Meriams kritik af Mezirows teori:

Meriam, S.B (2004) The role of cognitive development in Mezirow's Transformative Learning Theory. In *Adult Education Quarterly*, Vol. 55, no 1, pp 60-68.

Freire, Paulo (1995) *Pedagogy of the oppressed*. Kap 3 (pp 68 -105)

Supplerende

På dansk findes der en enkelt oversat artikel af Mezirow i: Illeris (red): *Tekster om læring*. Artiklen er fra 1990.

Pedersen, Kim (2001): *Refleksion - en præsentation og diskussion af Jack Mezirows refleksionsbegreb*, i *Forskningstidsskrift for Danmarks Lærerhøjskole*, 5. årg. Nr. 7, august 2001.

Wahlgren m.fl. (2002): *Refleksion og læring – kompetenceudvikling i arbejdslivet*. København, Samfundslitteratur.

Mezirow, Jack (1991): *Transformative Dimension of Adult Learning*. Jossey-Bass Publisher, San Francisco.

Hemmingsen, Lis & Pedersen, Kim (2000). *Mening i uddannelse - om sammenhængen mellem efteruddannelse og arbejde i et meningsperspektiv*. I: Jørgensen, H(2000) *Voksenuddannelsens kvalificering*, Karma

Forberedelse til undervisningen:

Diskussion i studiegruppen.

Det forventes, at I som forberedelse til undervisningen har diskuteret Mezirow's tekst: Mezirow, J(2000).

Learning as Transformation: Critical Perspectives on a Theory in Progress, i studiegruppen samt diskuterer

situationer: hvor du har lært noget, som ændrede dit syn på dig selv eller dine opgivelser. Hvad satte processen i gang? Hvad skete der undervejs? Hvordan blev du klogere? Hvad gjorde du...?

Forbered en fremlæggelse med udvalgte eksempler for hele holdet (max 10 minutter)

Session 17

Dato og klokkeslæt: Tirsdag den 18. november, kl. 10.00 – 12.30

Titel: Læring og vejledning i praksis med udgangspunkt i Jarvis' begreb om disjuncture

Underviser(e): Linda Kragelund

Sted:

Mål:

At den studerende efter sessionen

- har viden om Jarvis' læringsteoretiske begreb om 'disjuncture'
- er blevet præsenteret for, hvordan 'disjuncture' er videreudviklet i et konkret forskningsprojekt, hvor der blev udviklet en model for læring (Vindmøllemodellen)
- er blevet præsenteret for, hvordan Vindmøllemodellen er blevet brugt i et aktionsforskningsprojekt, hvis formål var kompetenceudvikling blandt vejledere
- er blevet præsenteret for Lauvås & Hansdals' 'Vejledningssløjfe' og har fået kendskab til, hvordan den er brugt i et aktionsforskningsprojekt med fokus på kompetenceudvikling blandt vejledere

Indhold:

I undervisningen vil jeg (Linda Kragelund) vise, hvordan jeg har brugt og videreudviklet Jarvis' begreb om disjuncture samt udviklet en model for læring (Vindmøllemodellen). Desuden vil jeg redegøre for, hvordan modellen er blevet brugt i et aktionsforskningsprojekt, der havde fokus på kompetenceudvikling blandt vejledere.

Undervisningen har jeg delt op på følgende måde:

1. først vil jeg præsentere 'Vindmøllemodellen' for jer, herunder introducere Jarvis' begreb om disjuncture
2. dernæst vil jeg præsentere jer for resultater af aktionsforskningsprojektet 'Udvikling af læringsmiljø i psykiatrien'. Jeg vil fokusere på resultater, der drejer sig om 'Vindmøllemodellen' og om vejledning af studerende i praksis.

Undervisningen vil bestå af oplæg fra mig, summemøder to og to mellem jer og diskussion i jeres studiegrupper samt fælles drøftelse.

Litteratur knyttet til undervisningen:

Jarvis, P. 2009. Learning (s. 24 -31). I: *Learning to be a person in society*. London & New York.

Kragelund, L., 2011. The Windmill of Learning Processes: A learning and teaching tool for student nurses. In: *Nurse Education Today* 31(1):54–58. Elsevier Ltd

Lauvås, P. & Handal, G., 2006. *Vejledning og praksisteori* (s. 194-219). Århus: Klim

Supplerende

Jarvis, P. 1992. Den menneskelige naturs læring (s. 139 -150). I: Illeris, K., 2000. *Tekster om læring*. Frederiksberg: Roskilde Universitets (supplerende litteratur)

Kragelund, L. 2007. Kategoriseringsmodel for sygeplejestuderendes læreprocesser - et arbejdsredskab for studerende og deres kliniske vejledere. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsskole & Psykiatrien Region Sjælland

Forberedelse til undervisningen:

Læs den litteratur, der ovenfor er nævnt som "primær litteratur".

Session 18

Dato og klokkeslæt: Tirsdag d. 18. november, kl. 13.30–16.00

Titel: Policy og fornyelsens pædagogik: evaluering, effekt og evidens

Underviser(e): Michael Søgaard Larsen (Maria Marquard)

Sted:

Mål:

- At de studerende får viden og forståelse for anvendelse af evaluering på arbejdspladser og uddannelsesinstitutioner bl.a. i forbindelse med fornyelsesprocesser.
- At de studerende får viden og forståelse for forskellige metodiske tilgange til evaluering.
- At de studerende får viden og forståelse for karakteren af den viden, som evaluering kan munde ud i.

Indhold:

Der reflekteres over den øgede vægtlægning som evalueringstiltag i samfundet i de senere år er forbundet med. Der præsenteres forskellige videnskabsteoretiske og designmæssige positioner på evalueringsområdet. Karakteren af mulige udbytter forbundet med gennemførelse af evaluering drøftes: kvalitetssikring, legitimering, viden, evidens?

Undervisningen vil være forbundet med praktisk øvelse.

Litteratur knyttet til undervisningen:

Hanne Kathrine Krogstrup (2011) Kampen om evidens: resultatmåling, effektevaluering og evidens. København: Hans Reitzel

Supplerende

Marvin C. Alkin.(2011).Evaluation essentials From A to Z. New York: Guildford Press

Ian Shaw. (2011). Evaluating in Practice.2nd ed. Farnham: Ashgate

Forberedelse til undervisningen:

Reflekter over det seneste evalueringstiltag på din arbejdsplads. Skitser på den baggrund en realistisk alternativt evalueringsplan, der kan bidrage positivt til forandringsprocesser i dit lokale arbejdsmiljø. Planen deles og drøftes med medstuderende.

Session 19

Common Masters' lecture Wednesday, November 19th, 2014 10.00-12.30.

Coffe/tea 9.30-10.00 in front of the “festsal”

12.30-13.30 Lunch in the “Aula”

Title: **Qualitative research methods: a SWOT analysis of challenges in qualitative approaches**

Lecturer: John McLeod, prof.emer, Abertay

Place: “Festsal”

Content:

What is qualitative research? What is the potential value of this method of inquiry? Where is it of less use or even counterproductive? What assumptions underpin qualitative approaches in research? What is its relation to creating evidence - and evidence practice and policy? Using a SWOT analysis framework, the lecture explores the Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats of qualitative approaches in research.

Approach:

Lecture, followed by q&a period

Preparation:

No specific preparation is required. The material presented in the lecture will assume a general familiarity with issues in research methodology

-

Literature:

McLeod, J. (2011) *Qualitative Research in Counselling and Psychotherapy*. London: Sage

McLeod, J. (2013) Qualitative research: methods and contributions. In M.J. Lambert (ed.) Bergin and Garfield's *Handbook of Psychotherapy and Behavior Change*, 5th edn (pp. 49-84). New York: Wiley

Session 20.

Dato og klokkeslæt: Onsdag d.19. november, kl.13.30–16.00

Titel: Evaluering.

Undervisere: Maria Marquard

Sted:

Mål:

At de studerende med afsæt i egne erfaringer og teori om evaluering opnår indsigt i valg og hensigter i forskellige former for evaluering. At gøre sig erfaringer med en metode til evaluering ved at evaluere modul 1 som eksemplarisk proces.

At de studerende kan relatere evaluering til didaktik, evidens, konkret planlægning af uddannelsesforløb og læreprocesser for voksne.

Indhold:

Modul 1 bruges som konkret afsæt for stillingtagen til og tilrettelæggelse af, hvad der skal evalueres, for hvem der evalueres, med hvilket formål og hvilke spørgsmål og evalueringsformer, der kan anvendes for at nå de ønskede mål. Evalueringsform er bl.a. inspireret af reflekterende teams.

Anvendt litteratur:

Tekster til session 18

Studieordningen for ”Master i voksnes læring og kompetenceudvikling”.

Studieordning for modul 1.

Supplerende litteratur

Forberedelse til undervisningen:

Tekster til session 18 forventes læst

Kig tilbage på indhold, arbejdsformer, tilrettelæggelse af Modul 1. Overvej og begrund hvad du ønsker at evaluere, med hvilket formål og i hvilken form.